

М. П. Лукашевич, М. В. Туленков

МЕНЕДЖМЕНТ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ Теорія і практика

*Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України
як навчальний посібник
для студентів вищих навчальних закладів*

Друге видання, стереотипне

Київ «Каравела» 2018

УДК 658.012.32(075.8)

Л 84

*Гриф надано
Міністерством освіти і науки України
(лист № 14/18.2-952 від 17.04.2006 р.)*

Рецензенти:

А. О. Ручка,

доктор філософських наук, професор

В. І. Судаков,

доктор соціологічних наук, професор

В. І. Тарасенко,

доктор соціологічних наук, професор.

Лукашевич М. П., Туленков М. В.

Л 84 Менеджмент соціальної роботи: Теорія і практика: Навч. посіб. – 2-е вид., стереотипне. – К.: Каравела, 2018. – 296 с.

ISBN 978-966-8019-70-9

У пропонованому посібнику подане системне бачення менеджменту соціальної роботи як вирішального організаційного чинника упорядкування та удосконалення соціального захисту незахищених верств населення. У ньому предметно розглядається концептуальна еволюція, сутність та зміст цього суспільного явища, дається характеристика закономірностей, принципів і методів менеджменту соціальної роботи, його типологія, а також аналізуються управлінські практики та технології. Поряд з цим розглядається й сам процес менеджменту соціальної роботи, його основні функції, а також технологічні та процедурні засади реалізації стратегічних напрямків соціальної політики.

Розрахований на студентів, слухачів, викладачів і науковців, управлінський персонал соціальних служб, установ і організацій соціальної сфери, який здійснює організаційно-управлінські функції, спрямовані на здійснення соціального захисту та надання соціальної допомоги найбільш уразливим верствам населення, а також на тих, хто цікавиться актуальними проблемами менеджменту соціальної роботи як навчальної дисципліни, сфери наукових знань та специфічного виду професійної діяльності.

УДК 658.012.32(075.8)

ISBN 978- 966-8019-70-9

© Лукашевич М. П., Туленков М. В., 2018

© Видавництво «Каравела», 2018

ЗМІСТ

Передмова	4
Розділ 1. МЕНЕДЖМЕНТ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ЯК СИСТЕМА НАУКОВИХ ЗНАТЬ І УПРАВЛІНСЬКОЇ ПРАКТИКИ	6
1.1. Становлення і розвиток менеджменту соціальної роботи	6
1.2. Сутність і структура менеджменту соціальної роботи	16
1.3. Види і типологія менеджменту соціальної роботи	33
1.4. Ефективність менеджменту соціальної роботи	52
Розділ 2. ТЕОРІЯ І МЕТОДОЛОГІЯ МЕНЕДЖМЕНТУ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ	72
2.1. Закони і закономірності менеджменту соціальної роботи	72
2.2. Принципи менеджменту соціальної роботи	85
2.3. Функції менеджменту соціальної роботи	104
2.4. Методи менеджменту соціальної роботи	122
Розділ 3. ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ЗАСАДИ МЕНЕДЖМЕНТУ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ	142
3.1. Менеджмент соціальної роботи як механізм реалізації соціальної політики	142
3.2. Кадровий потенціал менеджменту соціальної роботи	159
3.3. Ресурсне забезпечення менеджменту соціальної роботи	180
Розділ 4. ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ХАРАКТЕР МЕНЕДЖМЕНТУ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ	202
4.1. Менеджмент соціальної роботи як системний управлінський процес	202
4.2. Функціональні складові процесу менеджменту соціальної роботи ...	213
4.3. Управлінські технології в системі менеджменту соціальної роботи ...	219
Розділ 5. УПРАВЛІНСЬКІ ПРАКТИКИ В СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ	233
5.1. Організаційна взаємодія в системі менеджменту соціальної роботи	233
5.2. Особливості управлінської праці менеджерів соціальної роботи	245
5.3. Самоменеджмент як модель саморозвитку менеджерів соціальної роботи	262
Післямова	282
Список використаної та рекомендованої літератури	286

ПЕРЕДМОВА

Доленосність перехідного періоду загострила необхідність точного визначення змісту і характеру менеджменту соціальної роботи з огляду на його особливість в процесі становлення в Україні нової ринково-підприємницької соціальної системи.

Українське суспільство завдяки власному досвіду вже досить повно і зріло уявляє ту роль соціальної роботи, яку вона має відігравати в суспільстві на сучасному етапі його соціального розвитку, пов'язану з наданням соціальних послуг найбільш незахищеним верствам населення. Тому науково-практичні проблеми управління соціальною роботою в сучасних умовах та їхнє осмислення є одним із найактуальніших завдань вчених і менеджерів-практиків, а також найбільш ефективним наслідком їхньої творчої співпраці.

Менеджмент соціальної роботи має відвертий суспільний характер та людський вимір, тому його сутність і структура, а також механізми впровадження, спрямовані на підготовку та ухвалення оптимальних управлінських рішень щодо соціальної допомоги та соціального захисту певних соціальних груп в суспільстві, – перетворюється на важливу й необхідну ділянку реалізації соціальної політики держави в галузі формування громадянського суспільства в Україні та правової, демократичної, соціальної держави.

Отже, менеджмент соціальної роботи на сучасному етапі розвитку українського суспільства виступає водночас як відтворення, і як процес упорядкування соціальних відносин і норм в межах системи “суб’єкт – об’єкт соціальної роботи”, у якій перший є професійною частиною другого, а саме управлінське рішення в сфері соціальної роботи уособлює в собі унормоване управлінське знання як організований засіб усунення соціальних протиріч та реалізації державної соціальної політики

Все це має відбуватися у певному організаційному порядку на підставі об’єктивних законів, принципів та методів менеджменту соціальної роботи, рівень ефективності якого зовні залежить від загальної організаційної впорядкованості суспільної системи.

Хоча, як свідчить аналіз, не тільки зовні, оскільки сама ефективність управління соціальною роботою тим вища, чим більше соціальна система потребує управлінського втручання у свій розвиток за допомогою демократичних інструментів і механізмів на основі впровадження певних моделей соціальної політики та розв’язання практичних завдань соціального захисту найбільш незахищених верств населення за рахунок впровадження новітніх форм, методик і технологій менеджменту соціальної роботи.

Аналіз також засвідчує, що організацію ефективного управління соціальною роботою в Україні неможливо забезпечити без розуміння теоретичних основ сучасного наукового менеджменту. Адже менеджмент соціальної роботи як галузь науки не тільки вивчає і тлумачить основні категорії, розробляє методологічні й практичні засади управлінського процесу, досліджує закономірності, функції й методи, формує механізми і принципи, а й обґрунтовує шляхи підвищення його ефективності. Із зміцненням в Україні нових соціально-економічних і політичних відносин роль наукового менеджменту соціальної роботи постійно зростає, оскільки він є рушійною силою і прискорювачем демократичного суспільного розвитку.

Тому при підготовці першого в нашій країні адаптованого посібника з менеджменту соціальної роботи автори виходили з того, щоб у синтезованому вигляді надати студентам і слухачам, а також менеджерам соціальної роботи та соціальним працівникам необхідну теоретичну й, по можливості, практичну інформацію стосовно еволюції наукових поглядів на це суспільне явище, а також розкрити його сутність і зміст, охарактеризувати його інституціональні, процесуальні, технологічні та структурні ознаки й описати найбільш важливі управлінські процеси, вживані практики і механізми організації та підвищення ефективності менеджменту соціальної роботи серед певних соціальних груп населення на сучасному етапі демократичних і ринкових перетворень, що відбуваються в українському суспільстві.

При викладенні в посібнику конкретного матеріалу автори використовували наукові та навчально-методичні праці вітчизняних та зарубіжних вчених і спеціалістів, видані останнім часом.

Передмова, післямова, а також підрозділи 1.3–1.4; 2.1–2.4; 3.1; 4.2–4.3; 5.1–5.2 підготовлені М. В. Туленковим, а підрозділи 1.1–1.2; 3.2–3.3; 4.1; 5.3 – М. П. Лукашевичем.